

Міністерство освіти і науки України
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»

Навчально – науковий інститут економіки
Фінансово-економічний факультет
Кафедра обліку і аудиту

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

кваліфікаційної роботи ступеню **бакалавра**
(бакалавра, магістра)

студента Крупенчик Діани Олегівни

(ПІБ)

академічної групи 071-17-1

(шифр)

спеціальності 071 «Облік і оподаткування»

(код і назва спеціальності)

за освітньо-професійною програмою «Облік і аудит»

(офіційна назва)

на тему: «Облік і аудит дебіторської заборгованості (на прикладі ТОВ «АВМ
ЮКРЕЙН»)»

(назва за наказом ректора)

	Прізвище, ініціали	Оцінка	Підпис
Керівник роботи	Усатенко О.В.		
Рецензент			
Нормоконтроль	Усатенко О.В.		

Дніпро

2021

ЗАТВЕРДЖЕНО:

завідувач кафедри

обліку та аудитуПашкевич М.С.

(підпис)

(прізвище, ініціали)

«__» _____ року

ЗАВДАННЯ

на кваліфікаційну роботу

ступеню роботи ступеню **бакалавра**

(бакалавра, магістра)

Студенту Крупенчик Д.О. академічної групи 071-17-1

(прізвище та ініціали)

(шифр)

спеціальності 071 «Облік і оподаткування»

(код і назва спеціальності)

за освітньо-професійною програмою «Облік і аудит»

(офіційна назва)

на тему:

«Облік і аудит дебіторської заборгованості (на прикладі ТОВ «АВМЮКРЕЙН»)затверджену наказом ректора НТУ «Дніпровська політехніка» від _____
№ _____

Розділ	Зміст	Термін
1	ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТОВ «АВМ ЮКРЕЙН» В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ	20.04.21 – 05.05.21
2	ОБЛІК ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ	06.05.21- 22.05.21
3	АУДИТ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ	23.05.21- 06.06.21

Завдання видано

(підпис керівника)

Усатенко О.В.

(прізвище, ініціали)

Дата видачі 20.04.2021 р.Дата подання до екзаменаційної комісії 07.06.2021 р.

Прийнято до виконання

(підпис)

Крупенчик Д.О.

(прізвище, ініціали)

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка: 55с., 11 рис., 14 табл., 1 додаток, 31 джерело.

ДЕБІТОРИ, РЕЗЕРВ СУМНІВНИХ БОРГІВ, ПІДЗВІТНІ ОСОБИ,
ДЕБІТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ, ПОКУПЦІ І ЗАМОВНИКИ, ОБОРОТНІ
АКТИВИ

Предмет дослідження – дебіторська заборгованість підприємства ТОВ «АВМ ЮКРЕЙН».

Об'єкт розроблення – система обліку і аудиту на ТОВ «АВМ ЮКРЕЙН».

Метою роботи є дослідження і узагальнення теоретичних та практичних аспектів обліку й аудиту операцій з дебіторською заборгованістю.

Встановлена економічна сутність дебіторської заборгованості як об'єкту обліку і аудиту. Встановлено склад та класифікацію дебіторської заборгованості. Розглянуто нормативне забезпечення обліку дебіторської заборгованості. Показано первинну документацію та документообіг із обліку поточної дебіторської заборгованості підприємства. Продемонстровано систему відображення поточної дебіторської заборгованості в облікових регістрах та фінансовій звітності підприємства. Розглянуто організацію внутрішнього контролю дебіторської заборгованості та порядок проведення інвентаризації дебіторської заборгованості.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці рекомендацій, що спрямовані на вдосконалення чинної методики бухгалтерського обліку та аудиту дебіторської заборгованості на підприємстві, які сприятиме підвищенню ефективності прийняття управлінських рішень. Надані пропозиції з удосконалення обліку й контролю розрахунків з оплати праці можуть знайти своє практичне застосування на ТОВ «АВМ ЮКРЕЙН».

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1 ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТОВ «АВМ ЮКРЕЙН» В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ	8
1.1 Характеристика діяльності підприємства ТОВ «АВМ ЮКРЕЙН»	8
1.2 Фінансовий аналіз діяльності підприємства	10
1.3 Нормативне забезпечення обліку дебіторської заборгованості	15
Висновки до розділу 1	18
РОЗДІЛ 2 ОБЛІК ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ	20
2.1 Теоретичні засади обліку операцій із дебіторською заборгованістю підприємства	20
2.2. Відображення поточної дебіторської заборгованості в облікових регістрах та фінансовій звітності підприємства	24
Висновки до розділу 2	28
РОЗДІЛ 3 АУДИТ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ	30
3.1 Мета, завдання та джерела інформації для аудиту дебіторської заборгованості	30
3.2 Організація аудиту дебіторської заборгованості	34
Висновки до розділу 3	43
ВИСНОВКИ	45
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	49
ДОДАТКИ	52

ВСТУП

В контексті глобальної пандемії коронавірусу актуальність цієї теми зростає. Фінансово-господарська діяльність суб'єктів господарювання під час пандемії вимагає використання сучасних методів для вирішення відносин платежів і розрахунків між підприємствами, тому належний режим бухгалтерського обліку та ефективний аналіз ролі рішень щодо управління дебіторською заборгованістю є дуже актуальними і потребують пояснення детально. розглянути. Адже потрібно не втратити ті засоби, що належать підприємству. Це вимагає постійного контролю за боргами, своєчасного подання боргових вимог та запобігання виникненню у компанії безнадійних боргів.

Дослідженням питань обліку і аудиту дебіторської заборгованості займалися багато вітчизняних та зарубіжних вчених. Середи них: Соловей Н. В., Маліношевська К.І. [1] вирішували проблеми обліку дебіторської заборгованості, Новицька Н.В. [2] займалась теоретичними аспектами понять дебіторська заборгованість і кредиторська заборгованість, Цегельник Н.І. [3] формувала облікову політику підприємства щодо обліку дебіторської заборгованості в системі розрахунків з покупцями, Пінчук Т. А.; Шрам Т. В. [4] вирішували організаційно-методичні проблеми обліку дебіторської заборгованості в системі управління підприємством.

Метою кваліфікаційної бакалаврської роботи є дослідження і узагальнення теоретичних та практичних аспектів обліку й аудиту операцій з дебіторською заборгованістю.

Для досягнення визначеної мети дипломного дослідження передбачається вирішення наступних завдань:

- визначити економічну сутність дебіторської заборгованості як об'єкту обліку і аудиту;
- визначити склад та класифікацію дебіторської заборгованості;
- означити нормативне забезпечення обліку дебіторської заборгованості;

- надати характеристику та зробити аналіз господарської діяльності ТОВ «АВМ ЮКРЕЙН»;
- продемонструвати організацію аналітичного та синтетичного обліку операцій з постачальниками та покупцями на ТОВ «АВМ ЮКРЕЙН»;
- відобразити операції з постачальниками та покупцями в облікових регістрах та фінансовій звітності;
- показати наявні методичні прийоми аудиту та порядку отримання аудиторських доказів аудиту дебіторської заборгованості підприємств;
- узагальнити результати аудиту для використання в системі управління ТОВ «АВМ ЮКРЕЙН»;
- розробити заходи щодо вдосконалення обліку і аудиту дебіторської заборгованості.

Предметом дослідження є дебіторська заборгованість підприємства ТОВ «АВМ ЮКРЕЙН».

Об'єктом дослідження є система обліку і аудиту на ТОВ «АВМ ЮКРЕЙН».

Для досягнення поставленої мети, вирішення завдань використано методи:

- теоретичного аналізу та синтезу, абстрагування та конкретизації, узагальнення, порівняння, моделювання – для вивчення досвіду організації обліку і аудиту дебіторської заборгованості на підприємствах;
- бухгалтерське спостереження – для збирання первинної інформації про факти господарського життя та її реєстрація в документах;
- прогнозування та моделі регресійного аналізу – для планування взаємозв'язку показників діяльності базового підприємства.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці рекомендацій, що спрямовані на вдосконалення чинної методики бухгалтерського обліку та аудиту дебіторської заборгованості, які сприятиме підвищенню ефективності прийняття управлінських рішень. Надані

пропозиції з удосконалення обліку й аудиту дебіторської заборгованості можуть знайти своє практичне застосування на ТОВ «АВМ ЮКРЕЙН».

РОЗДІЛ 1

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТОВ «АВМ ЮКРЕЙН» В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

1.1. Характеристика діяльності підприємства ТОВ «АВМ ЮКРЕЙН»

ТОВ «АВМ ЮКРЕЙН» створено відповідно рішення установчих зборів учасників, згідно протоколу від 06.05.2014. Засновниками Товариства є ТОВ «АВМ ПОЛАНД» - юридична особа за законодавством Польщі (номер REGON 366867907, код NIP 5213773421, місце розташування: Польща, воєв. Мазовецьке, повіт Варшава, гміна Варшава, місц. Варшава, адреса: вул. Алея Комісії Едукації Народowej, номер 36, квартира 11В).

Повна назва підприємства – ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ АВМ ЮКРЕЙН. Місце розташування Товариства: 04073, м.Київ, Оболонський район, ВУЛИЦЯ СИРЕЦЬКА, будинок 9.

Джерелом формування майна товариства є грошові та майнові внески учасників; доходи від реалізації продукції, послуг, і інших видів господарської діяльності; доходи від цінних паперів; кредити банків, та інше.

Головна мета, з якою було створено товариство, – отримання прибутку шляхом найбільш повного задоволення потреб громадян, підприємств у товарах та послугах, які надає Товариство.

На момент створення підприємства воно, згідно Статуту, мало Статутний фонд у розмірі 5000 (п'ять тисяч) гривень.. Підприємство має резервний (страховий) фонд, розмір якого складає 25% Статутного фонду Товариства. Розмір щорічних відрахувань у резервний фонд складає 5% від суми чистого прибутку. Також у підприємстві створено фонд соціально – культурного розвитку. ТОВ «АВМ ЮКРЕЙН» несе відповідальність по зобов'язанням усім своїм майном, на яке згідно з законом може бути звернено стягнення по вимозі кредиторів.

Основні види діяльності ТОВ «АВМ ЮКРЕЙН» наведені на Рис.1.1:

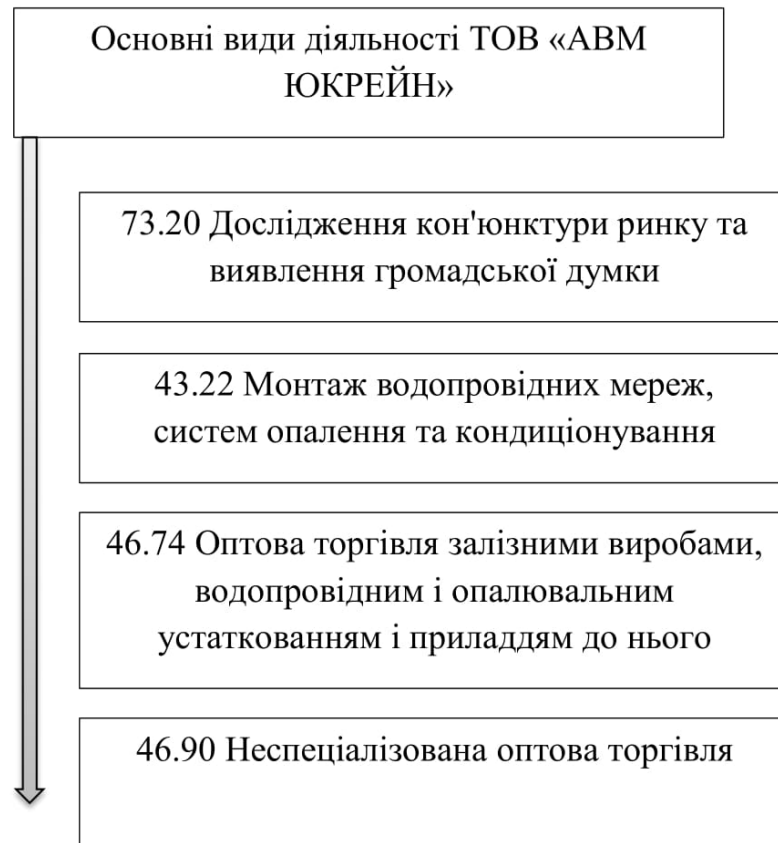

Рис.1.1. Основні види діяльності ТОВ «АВМ ЮКРЕЙН»

Вищим органом Товариства є загальні збори учасників, які мають кількість голосів, пропорційну до розмірів їх паїв. При проведенні загальних зборів трудового колективу і присутності на них не менш 2/3 складу трудового колективу, з'являється правомочність вирішувати питання відкритим голосуванням за більшістю голосів. На підприємстві виробничі, трудові та економічні стосунки трудового колективу з адміністрацією, питання охорони праці та соціального розвитку регулюються колективним договором.

Підприємство має самостійний баланс, розрахунковий, валютний та інші рахунки в банках, які затверджені правлінням товариства і зареєстровані в торгово–промисловій палаті, печатку зі своєю назвою. Воно є самостійним господарським об'єктом з правами і обов'язками юридичної особи, має право

займатися господарською діяльністю, виходячи з цілей і завдань, складати договори, нести відповідальність згідно своєї обов'язків.

Підприємство діє на принципах повного господарського розрахунку, самофінансування і самоокуповування, забезпечує соціальний розвиток і стимулювання працівників за рахунок накопичених засобів, несе повну відповідальність за результати власної господарської діяльності і виконання покладених на себе зобов'язань перед постачальниками і споживачами, бюджетом, банками, а також перед трудовим колективом згідно чинному законодавству.

1.2 Фінансовий аналіз діяльності підприємства

Одним з найважливіших показників, що характеризують фінансову стійкість підприємства, є показник питомої ваги загальної суми власного капіталу в підсумку активу балансу, тобто відношення загальної суми власного капіталу до майна підприємства. В практиці цей відносний показник отримав назву коефіцієнт автономії. По ньому дивляться, наскільки підприємство незалежно від позикового капіталу [5].

$$\text{Коефіцієнт автономії} = \text{Власний капітал} / \text{Майно підприємства} \quad (1.1)$$

Чим більше у підприємства власних коштів, тим легше йому справлятися з негараздами економіки, і це добре розуміють кредитори підприємства та його керівники. Ось чому останні намагаються збільшувати з року в рік абсолютну суму власного капіталу підприємства. Такі можливості є насамперед у добре функціонуючих підприємств. Маючи великі прибутки, вони намагаються утримати значну їх частину в обігу підприємства шляхом створення резервів з валового та чистого прибутку або прямого зачислення у власний капітал нерозподіленого прибутку.

Для коефіцієнту автономії бажано, щоб він перебільшував по своїй величині 50% . В цьому випадку його кредитори почувають себе спокійно, або знають, що весь позиковий капітал може бути компенсований власністю

підприємства. Оцінка динаміки показника автономії підприємства розрахована в Табл.1.1:

Таблиця 1.1

Оцінка динаміки показника автономії підприємства

Показники	На початок року	На кінець року
Власні кошти, тис. грн.	4143,2	4056,8
Загальна сума джерел коштів, тис. грн.	4277,4	4388,3
Коефіцієнт автономії	0,969	0,924
Темпи росту, %	-	- 4,64

Доля власних коштів у загальній сумі джерел коштів досить висока. Але на кінець року трапилось зниження коефіцієнту на 4,64 %.

Взагалі отримані дані свідчать про високу ступінь незалежності підприємства від зовнішнього фінансування.

Похідними від коефіцієнта автономії є такі показники, як коефіцієнт фінансової залежності та коефіцієнт співвідношення позикових та власних коштів.

Коефіцієнт фінансової залежності є зворотним до коефіцієнту автономії.

Збільшення цього показника в динаміці означає збільшення долі позикових коштів у фінансуванні підприємства. Якщо його значення знижується до одиниці (100%) , то підприємство повністю фінансується за рахунок власних коштів.

Коефіцієнт фінансової стійкості вираховується як співвідношення власних та позикових коштів. Перевищення власних коштів над позиковими свідчить про те, що підприємство має достатній запас фінансової стійкості і відносно не залежить від зовнішніх фінансових джерел. Коефіцієнт фінансової стійкості повинен дорівнювати 0.85 - 0.90. Аналіз динаміки

коефіцієнту співвідношення власних і позичених коштів підприємства показано у Табл.1.2:

Таблиця 1.2

Аналіз динаміки коефіцієнту співвідношення власних і позичених коштів підприємства

Показники	На початок року	На кінець року
Власні кошти, тис. грн.	4143,2	4056,8
Позичені кошти, тис. грн.	134,2	331,5
Коефіцієнт співвідношення власних і позичених коштів	30,87	12,24
Темпи росту, %	-	- 60,35

Показник фінансової стійкості підприємства відповідає нормативному значенню, навіть в кілька разів перевищує його. Різке зниження коефіцієнту обумовлено підвищенням обсягу позикових коштів майже в 2,5 рази.

Але більш чітко ступінь залежності підприємства від залучених коштів виражається у коефіцієнті співвідношення залучених та власних коштів. Він показує, яких коштів у підприємства більше - залучених чи власних. Чим більше коефіцієнт, тим більше залежність підприємства від залучених коштів. Допустимий рівень залежності визначається умовами роботи кожного підприємства і, в першу чергу, швидкістю обігу обігових коштів [5].

Коефіцієнт співвідношення позичених і власних коштів є часткою від ділення всієї суми зобов'язань по залучених позичених коштах на суму власних коштів. Він показує, скільки позичених коштів залучило підприємство на 1 грн. вкладених у активи власних коштів. Аналіз динаміки

і темпів росту показника співвідношення позичених і власних коштів проведено у Табл.1.3:

Таблиця 1.3

**Аналіз динаміки і темпів росту показника співвідношення
позичених і власних коштів**

Показники	На початок року	На кінець року
Позичені кошти, тис. грн.	134,2	331,5
Власні кошти, тис. грн.	4143,2	4056,8
Коефіцієнт співвідношення позичених і власних коштів	0,03	0,08
Темпи росту, %	-	166,6

Згідно даних таблиці на кожну гривню вкладених в активи підприємства власних коштів на початок року припадало 3 коп. позикових коштів, на кінець року – 8 коп. Тобто підвищився рівень фінансової залежності.

Тобто підвищився рівень фінансової залежності підприємства від позикових коштів.

Стан обігових коштів відображається в показниках забезпеченості матеріальних запасів власними оборотними коштами та маневреності власних коштів.

Коефіцієнт маневреності власних коштів визначається співвідношенням власних оборотних коштів підприємства та власного капіталу.

Коефіцієнт маневреності = Власні оборотні кошти / Власний капітал
(1.2)

Коефіцієнт маневреності показує, яка частина власних коштів підприємства знаходиться в мобільній формі, яка дозволяє відносно вільно маневрувати цими коштами. Забезпечення власних поточних активів власним капіталом є гарантією стійкості фінансового стану при нестійкій кредитній політиці.

Високі значення коефіцієнту маневрування позитивно характеризує фінансовий стан.

Деякі автори вважають оптимальним значення цього показника рівним 0,5, а для показника забезпеченості власними оборотними коштами матеріальних запасів пропонується критерій на рівні не нижче 0,6. Але ці критерії, що пропонуються, може бути взяти під сумнів. Аналіз динаміки і темпів росту маневреності власних коштів проведено у Табл.1.4:

Таблиця 1.4

Аналіз динаміки і темпів росту маневреності власних коштів

Показники	На початок року	На кінець року
Власні оборотні кошти, тис. грн.	581	668,1
Джерела власних коштів, тис. грн.	4143,2	4056,8
Коефіцієнт маневреності власних коштів	0,14	0,165
Темпи росту, %	-	17,86

В 2020 році гнучкість використання власних коштів підприємства досить висока.

Забезпеченість матеріальних запасів власними оборотними коштами – це співвідношення власних оборотних коштів та матеріальних запасів, тобто показник того, в якій мірі матеріальні запаси покриті власними джерелами та не потребують залучення позикових.

Рівень показника забезпеченості матеріальних запасів власними оборотними коштами оцінюється насамперед в залежності від стану матеріальних запасів. Якщо їх величина значно перевищує обумовлену потребу, то власні оборотні кошти можуть покривати лише частину матеріальних запасів, тобто показник буде менше одиниці. Навпаки, при недостатності у підприємства матеріальних запасів для безперебійного здійснення діяльності, показник може бути вище одиниці, але це не буде свідчити про гарний фінансовий стан підприємства [6].

1.3 Нормативне забезпечення обліку дебіторської заборгованості

Законодавчі та нормативні документи, що регулюють облік дебіторської заборгованості, їх короткий зміст та використання в дипломній роботі наведено у табл.1.5:

Таблиця 1.5

Огляд нормативно – правової бази обліку дебіторської заборгованості

Нормативний документ	Короткий зміст	Використання в дипломній роботі
1	2	3
1. Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні», від 16.07.99 р. № 996 – XIV [7].	Цей Закон визначає правові засади регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в Україні. Закон є основою для організації обліку будь яких напрямків діяльності підприємств, визначає реєстри та валюту бухгалтерського обліку і фінансової звітності	Використовується при написанні дипломної роботи з метою висвітлення методик фінансового та управлінського обліку, та відображення дебіторської заборгованості у фінансової звітності.
2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755 [8]	Кодифікований закон України, який регулює відносини, що виникають у сфері справляння податків і зборів	Використовується при написанні дипломної роботи з метою висвітлення методик відображення дебіторської заборгованості в облікових реєстрах та в фінансовій звітності.

3. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій», від 30.11.99 р. № 291[9].	План є переліком рахунків і схем реєстрації і групування на них фактів фінансово - господарської діяльності підприємства у бухгалтерському обліку	Використовується для відображення в обліку господарських операцій, пов'язаних з виникненням та погашенням дебіторської заборгованості.
4. Інструкція про застосуванню Плану рахунків бух. обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, від 30.11.99 р. № 291 [10].	Встановлює позначення і порядок ведення рахунків бухгалтерського обліку методом подвійного запису про наявність та рух активів, капіталу, зобов'язань.	Використовується для відображення в обліку господарських операцій, пов'язаних з виникненням та погашенням дебіторської заборгованості.
5. Наказ № 356 «Про затвердження Методичних вказівок по використанню регістрів бухгалтерського обліку», від 29.12.2000 р. [11]	Методичні вказівки спрямовані на узагальнення у регістрах бухгалтерського обліку інформації про наявність та рух активів, капіталу, зобов'язань та факти фінансово - господарської діяльності підприємств	Використовується для відображення в облікових регістрах господарських операцій, пов'язаних з виникненням та погашенням дебіторської заборгованості.
6. «Положення про ведення касових операцій в національній валюті і Україні», від 29.12.2017 р. № 148 [12].	Положення характеризує основні касові операції, первинну документацію по касовим операціям, порядок ведення касової книги, ліміт каси, порядок розрахунків з підзвітними особами.	Використовується для відображення в обліку господарських операцій, пов'язаних з виникненням та погашенням дебіторської заборгованості.
7. Інструкція № 22 «Про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті», від 21.01.2004 р. [13].	Характеризує порядок безготівкових розрахунків, їх види, обов'язкові реквізити.	Використовується для відображення в обліку господарських операцій, пов'язаних з виникненням та погашенням дебіторської заборгованості.
8. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку № 88 від 24.05.1995 р. [14].	Положення встановлює порядок створення, прийняття і відображення у бухгалтерському обліку, а також зберігання первинних документів, облікових регістрів, бухгалтерської та іншої звітності, що ґрунтується на даних бухгалтерського обліку	Використовується для документального забезпечення в обліку господарських операцій.

9. НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 07.02.2013 р. № 73 [15].	Визначається мета, склад та вимоги до розкриття та визначення елементів фінансової звітності	Оцінка наявності та якості дебіторської заборгованості, принципи підготовки звітності, в т. ч. і подання інформації про стан розрахунків з дебіторами.
10. П(С)БО 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах» від 28.05.1999 р. № 137. [16].	Розглядається порядок виправлення помилок, внесення та розкриття інших змін у фінансової звітності, події після дати балансу, які можуть суттєво вплинути на фінансовий стан підприємства, зміни в обліковій політиці.	Виправлення помилок і зміни в облікових оцінках та зміни в обліковій політиці, щодо подання дебіторської та кредиторської заборгованостей, товарних запасів у звітності. Розкриття змін, що виникають внаслідок подій після дати балансу.
11. П(С)БО 9 «Запаси» від 20.10.1999 р. № 246 [17].	Визначає методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про запаси, а також розкриває інформації про них у фінансової звітності. Визначення запасів, первісна оцінка, оцінка вибуття, оцінка запасів на дату балансу.	Умови визнання запасів та їх оцінка. Переведення об'єкта з групи основних засобів до товарів. Умови погашення таких зобов'язань впливають на метод оцінки вартості отриманих активів.
12. П(С)БО 15 «Дохід» від 29.11.1999 р. № 290 [18].	Визнання та класифікація доходу, оцінка доходу, розкриття інформації про доходи у примітках до фінансової звітності.	Принципи формування в бухгалтерському обліку інформації про доходи в операціях з покупцями.
13. П(С)БО 16 «Витрати» від 31.12.1999 р. № 318 [19].	Визнання витрат, їх склад та розкриття інформації у примітках до фінансової звітності.	Принципи формування в бухгалтерському обліку інформації про витрати по операціях з покупцями.
П(С)БО 15 «Дебіторська заборгованість» від 25.10. 1999 р. № 725 [20].	Визначає методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про дебіторську заборгованість та її розкриття у фінансовій звітності	Використовується при написанні дипломної роботи з метою висвітлення методик відображення дебіторської заборгованості в облікових регістрах та в фінансовій звітності.

Висновки до розділу 1

Дослідження особливостей функціонування ТОВ «АВМ ЮКРЕЙН» в сучасних умовах господарювання дозволило зробити наступні висновки:

1. Джерелом формування майна ТОВ «АВМ ЮКРЕЙН» є грошові та майнові внески учасників; доходи від реалізації продукції, послуг, і інших видів господарської діяльності; доходи від цінних паперів; кредити банків, та інше. Головна мета, з якою було створено підприємство – отримання прибутку шляхом найбільш повного задоволення потреб громадян, підприємств у товарах та послугах. На момент створення підприємства воно, згідно Статуту, мало Статутний капітал у розмірі 5000 (п'ять тисяч) гривень. Підприємство має резервний (страховий) фонд, розмір якого складає 25% Статутного фонду Товариства. Розмір щорічних відрахувань у резервний фонд складає 5% від суми чистого прибутку.

2. Чим більше у компанії є власних коштів, тим легше йому впоратися з економічними труднощами, і кредитори компанії та їх менеджери це добре розуміють. Ось чому останнє намагається щороку збільшувати абсолютний власний капітал підприємства. Такі можливості в основному надаються добре функціонуючим компаніям. Через високий прибуток вони намагаються скласти значну частину обігу компанії, формуючи резерви з валового прибутку та чистого прибутку, або безпосередньо перетворюючи нерозподілений прибуток у власний капітал.

3. Аналізуючи економічні категорії «дебіторської заборгованості», ми можемо зробити висновок, що в економічній літературі існує декілька спільних поглядів, на основі яких ми розуміємо дебіторську заборгованість як зобов'язання інших суб'єктів господарювання. Взагалі кажучи, надмірні суми дебіторської заборгованості, порушення умов їх погашення або нездатність погасити - все це несприятливі ознаки для фінансового стану підприємства. Збільшення дебіторської заборгованості свідчить про те, що кошти розтрачуються на інші цілі, хоча через особливості діяльності виникнення дебіторської заборгованості знаходиться в допустимих межах,

що є нормальною рисою господарської та фінансової діяльності будь-якого підприємства.

РОЗДІЛ 2

ОБЛІК ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ

2.1. Теоретичні засади обліку операцій із дебіторською заборгованістю підприємства

Методологічну основу обліку розрахунків із покупцями та замовниками в Україні є П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» [20] та П(С)БО 21 «Вплив змін валютних курсів» [21]. Для обліку розрахунків із покупцями та замовниками на підприємстві особливо важливими є рахунки 36 і 34.

На рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» ведеться узагальнення інформації про розрахунки з покупцями та замовниками за відвантаженою продукцією, товари, виконані роботи й послуги, крім заборгованості, яка забезпечена векселем.

Рахунок 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» має такі субрахунки:

- 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями»;
- 362 «Розрахунки з іноземними покупцями».

За дебетом рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» відображається продажна вартість реалізованої продукції, товарів, виконаних робіт, наданих послуг (у тому числі на виконання бартерних контрактів), яка включає податок на додану вартість, акцизи та інші податки, збори (обов'язкові платежі), що підлягають перерахуванню до бюджетів та позабюджетних фондів та включені у вартість реалізації, за кредитом – сума платежів, які надійшли на рахунки підприємства в банківських установах, у касу, та інші види розрахунків. Сальдо рахунку відображає заборгованість покупців та замовників за одержаною продукцією (роботи, послуги).

На субрахунку 362 «Розрахунки з іноземними покупцями» аналітичний облік ведеться в гривнях та валюті, обумовленій договором.

Аналітичний облік розрахунків з покупцями та замовниками ведеться за кожним покупцем та замовником за кожним пред'явленим до сплати рахунком [10].

На рахунку 34 «Короткострокові векселі одержані» ведеться облік заборгованості покупців, замовників та інших дебіторів за відвантажену продукцію (товари), виконані роботи, надані послуги та за іншими операціями, яка забезпечена векселями.

Рахунок 34 «Короткострокові векселі одержані» має такі субрахунки:

- 341 «Короткострокові векселі, одержані в національній валюті»;
- 342 «Короткострокові векселі, одержані в іноземній валюті».

На рахунку 34 «Короткострокові векселі одержані» за дебетом відображається отримання векселя за продані товари (роботи, послуги) та за іншими операціями, за кредитом – отримання коштів у погашення векселів, погашення отриманим векселем кредиторської заборгованості, продаж векселя третій стороні тощо.

Аналітичний облік ведеться за кожним одержаним векселем.

Такими є основні вимоги щодо ведення обліку на рахунках 36 та 34 [10].

Розглянемо на прикладах облік розрахунків із покупцями та замовниками у національній валюті.

1. Підприємство ТОВ «АВМ ЮКРЕЙН» надало послуги ТОВ «Глабус» на суму 12000 -00 грн., в т.ч. ПДВ – 2000-00 грн. Оплата була здійснена протягом 10 днів із моменту отримання послуги. У бухгалтерському обліку операція буде відображена наступними проводками (таблиця 2.1):

Таблиця 2.1

Проведення по обліку надання послуг із відстрочкою платежу

№ пп.	Зміст операції/Первинний документ	Сума	Обороти по рахунках	
			Дт	Кт
1	2	3	4	5
1	Надано послугу/Видаткова накладна	12000,00	361	703
2	Обліковано податкові зобов'язання із ПДВ кредит/Податкова накладна	2000,00	701	641
3	Здійснено оплату за надану послугу/Виписка банку	12000,00	311	361

2. Підприємство ТОВ «АВМ ЮКРЕЙН» надало послугу ТОВ «Глабус» на суму 18000 -00 грн., в т.ч. ПДВ – 3000-00 грн. Оплата була здійснена у повному обсязі до моменту надання послуги. У бухгалтерському обліку операція буде відображена наступними проводками (таблиця 2.2):

Таблиця 2.2

Проведення по обліку реалізації продукції із попередньою оплатою

№ пп.	Зміст операції/Первинний документ	Сума	Обороти по рахунках	
			Дт	Кт
1	2	3	4	5
1	Здійснено попередню оплату за послугу/Виписка банку	18000,00	311	681
2	Обліковано податкові зобов'язання із ПДВ /Податкова накладна	3000,00	643	641
1	Надано послугу/Видаткова накладна	18000,00	361	703
2	Обліковано податкові зобов'язання із ПДВ /Бухгалтерська довідка	3000,00	701	643
3	Здійснено залік оплати / Бухгалтерська довідка	18000,00	681	361

Як видно із таблиці 2.2, при реалізації продукції на умовах попередньої оплати бухгалтерські проводки дещо ускладнюються.

3. Підприємство ТОВ «АВМ ЮКРЕЙН» надало послуги ТОВ «Глабус» на суму 30000-00 грн. (в т.ч. ПДВ – 5000-00 грн.). Після отримання продукції ТОВ «Глабус» виписано простий вексель на суму отриманої і неоплаченої послуги. У бухгалтерському обліку операція буде відображена наступними проводками (таблиця 2.3).

Таблиця 2.3

Реалізація продукції із застосуванням вексельної форми розрахунків

№ пп.	Зміст операції/Первинний документ	Сума	Обороти по рахунках	
			Дт	Кт
1	2	3	4	5
1	Надано послугу/Видаткова накладна	30000,00	361	703
2	Обліковано податкові зобов'язання із ПДВ /Бухгалтерська довідка	5000,00	703	643
3	Виписано вексель на суму отриманої та неоплаченої послуги / Акт прийому-передачі векселів	30000,00	341	361

Отже, при застосуванні векселів заборгованість покупців та замовників за отриману продукцію, переходить у іншу форму – заборгованість за векселем.

4. Підприємство ТОВ «АВМ ЮКРЕЙН» створило резерв для відшкодування втрат із сумнівної заборгованості на суму 5000-00 грн. У бухгалтерському обліку операція буде відображена наступними проводками (таблиця 2.4):

Облік створення резервів сумнівної заборгованості

№ пп.	Зміст операції/Первинний документ	Сума	Обороти по рахунках	
			Дт	Кт
1	2	3	4	5
1	Створено резерв сумнівних боргів/Бухгалтерська довідка	5000,00	944	38

Отже, резерв сумнівних боргів збільшує витрати підприємства.

2.2. Відображення поточної дебіторської заборгованості в облікових регістрах та фінансовій звітності підприємства

Відображення операцій із розрахунків з покупцями та замовниками ведеться на підприємстві ТОВ «АВМ ЮКРЕЙН» у такій послідовності:

1. Аналітичні реєстри першого рівня. Ці реєстри аналітичного обліку ведуться до кожного із субрахунків рахунку 36 та 34. У реєстрах вказується:

- найменування контрагента;
- залишок на початок місяця;
- рух по дебету та кредиту рахунку, причому вказується як сумовий, так і натурально-кількісний вимірник;
- кореспондуючий рахунок;
- залишок заборгованості на кінець місяця.

2. Аналітичні реєстри другого рівня. Цими реєстрами є аналітичні відомості до журналу №3.

Відомості аналітичного обліку ведуться в цілому по синтетичному рахунку. Якщо протягом поточного місяця операції по рахунку не проходили, то відповідна відомість в поточному місяці не ведеться.

Відомість 3.1 призначена для аналітичного обліку розрахунків із покупцями і замовниками за відвантажену продукцію, товари, виконані роботи та послуги, що відображаються на рахунку 36 «Розрахунки з

покупцями та замовниками», крім заборгованості, що забезпечена векселем. Підсумки граф 13 – 20 цієї відомості переносяться в графу 5 розділу I Журналу 3. Зразок заповнення відомості 3.1 наведено в додатку 11.

Відомість 3.4 призначена для аналітичного обліку заборгованості покупців, замовників та інших дебіторів за відвантажену продукцію, виконані роботи, надані послуги і по інших операціям, а також для розрахунків по зобов'язаннях постачальникам, підрядникам та іншим кредиторам за отриману сировину, матеріали, роботу, послуги і по інших операціям, на які підприємством видані векселі.

В заголовку над рядками 8 – 12 і 15 – 17 відомості 3.4 вказується номер синтетичного рахунку, до якого відкритий аркуш цієї відомості, а в самому заголовку відомості 3.4 вписується словами об'єкт обліку (отриманих короткострокових векселів, виданих короткострокових векселів).

Підсумки рядків 15 – 17 (рядок «Всього») цієї відомості переносяться відповідно до граф 3,4 і 8,9 Журналу 3.

3. Журнал №3. Цей журнал призначено для ведення обліку розрахунків із постачальниками та підрядниками, різними дебіторами та кредиторами по податках та платежах, облік виданих та отриманих короткострокових векселів, виданих довгострокових векселів, виданих довгострокових векселів, довгострокових та поточних зобов'язань (крім тих, облік яких ведеться у Журналі 2), відстрочених податкових активів та зобов'язань здійснюється в Журналі 3 та відомостях аналітичного обліку 3.1 – 3.6 до цього Журналу.

В Журналі 3 відображаються обороти за кредитом рахунків:

В розділі I – 16, 34, 36, 37, 38, 51, 62, 63, 68, в розділі II – 17, 52, 53, 54, 55, 61, 64, 67, 69. Записи в цьому Журналі здійснюються на підставі підсумкових даних відомостей 3.1 – 3.6 та первинних документів.

Нарешті, після відображення операцій розрахунків із покупцями та замовниками у Журналі 3 підсумки оборотів по рахунках переносяться до Головної книги, а звідти – до форм фінансової звітності [14].

Що стосується формування резерву сумнівних боргів, то на підприємстві ТОВ «АВМ ЮКРЕЙН» формування такого резерву здійснюється за принципом строку прострочення сплати дебіторської заборгованості. Резерв сумнівних боргів формується за таким принципом:

- прострочення до 3 місяців – 10 відсотків;
- прострочення до 6 місяців – 50 відсотків;
- прострочення понад 12 місяців – 100 відсотків.

Такий підхід до формування резерву сумнівних боргів можна вважати цілком економічно виправданим.

Відображення розрахунків із покупцями та замовниками здійснюється у наступних видах звітності ТОВ «АВМ ЮКРЕЙН» (рис. 2.2).

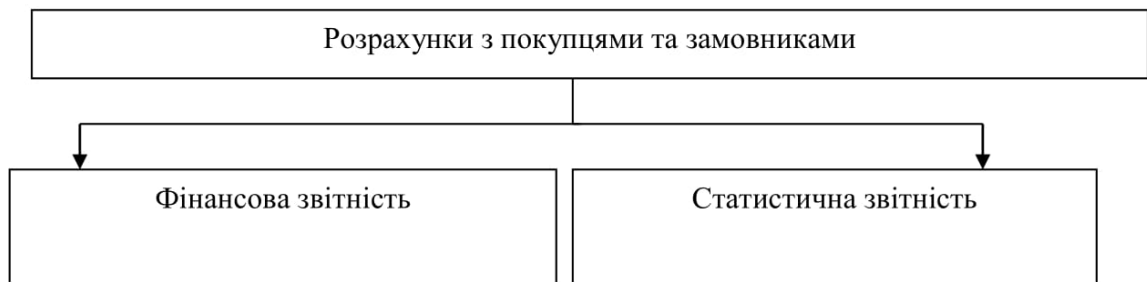

Рис. 2.2. Відображення розрахунків із покупцями та замовниками

Після заповнення реєстрів синтетичного обліку підприємства інформацію про дебіторську заборгованість підприємства відображається у відомості (шаховій), Головній книзі та оборотно-сальдовій відомості. Після складання названих вище форм можна приступати до складання Балансу.

У фінансовій звітності інформація про розрахунки із покупцями та замовниками відображається, перш за все, у Балансі.

Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги відображається у Балансі (Звіті про фінансовий стан) (форма № 1) по чистій вартості реалізації за рядком 1125 як розрахунковий показник – різниця між первісною вартістю та резервом сумнівних боргів.

Дебіторська заборгованість за розрахунками знаходиться своє відображення у рядках 1130-1135, інша поточна дебіторська заборгованість у

рядку 1155, довгострокова дебіторська заборгованість – у рядку 1040 Балансу. Слід зазначити, що для відображення дебіторської заборгованості по розрахунках за нарахованими доходами та за внутрішніми розрахунками передбачено додаткові рядки 1140 та 1145 відповідно.

Нарахування резерву сумнівних боргів підприємства відображається у складі статті «Інші операційні витрати» (рядок 2180) у Звіті про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) (форма № 2).

Зміни в розмірах поточної дебіторської заборгованості відображаються у Звіті про рух грошових коштів підприємства (форма № 3н).

Згідно П(С)БО-10 у примітках до фінансової звітності (форма № 5) наводиться така інформація про дебіторську заборгованість:

1. Перелік дебіторів і суми довгострокової дебіторської заборгованості.

2. Перелік дебіторів і суми дебіторської заборгованості пов'язаних сторін, з виділенням внутрішньо групового сальдо дебіторської заборгованості підприємства.

3. Склад і суми статті балансу «Інша дебіторська заборгованість».

4. Метод визначення величини резерву сумнівних боргів.

5. Сума поточної дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги в розрізі її класифікації за строками непогашення.

6. Залишок резерву сумнівних боргів підприємства за кожною статтею поточної дебіторської заборгованості, його утворення та використання у звітному році.

Висновки до розділу 2

Дослідження обліку дебіторської заборгованості на ТОВ «АВМ ЮКРЕЙН» дозволило зробити наступні висновки:

1. Принципи обліку дебіторської заборгованості та їх розкриття у фінансовій звітності регулюються П(С)БО 10. Відповідно до пункту 5 цього стандарту, дебіторська заборгованість визнається активом, коли існує ймовірність того, що майбутні економічні вигоди, пов'язані з даним об'єктом може бути надійно виміряні. Для того, щоб кваліфікуватись як довгострокова дебіторська заборгованість, одночасно повинні виконуватися такі критерії: заборгованість не виникає у звичайному операційному циклі; термін погашення перевищує 12 місяців. Якщо термін погашення дебіторської заборгованості, яка не виникає у звичайному операційному циклі, менше одного року, вона відноситься до поточної.

2. Щоб уникнути різкого збільшення витрат при списанні дебіторської заборгованості, передбачається резерв сумнівних боргів. Сума резерву віднесена до інших операційних витрат звітного періоду. При списанні безнадійної заборгованості: одночасно зменшується сума резерву сумнівних боргів; якщо сума резерву недостатня, безнадійна заборгованість списується на інші операційні витрати; поточна дебіторська заборгованість, за якою резерв не планується (наприклад, для передоплати, для розрахунків із бюджетом), якщо вона вважається безнадійною, списується з балансу з відображенням в інших операційних витратах; у разі виплати раніше списаної безнадійної заборгованості сума доходу включається до складу інших операційних доходів.

3. Правильне та своєчасне списання дебіторської заборгованості відіграє важливу роль у фінансових результатах компанії. Інструментом покращення фінансового стану компанії є удосконалення методики бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості. Пропонуємо зробити наступні кроки:

- використовувати метод нарахування резерву сумнівних боргів на підставі класифікації дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги по строкам непогашення (до 3-х місяців, до 6-и місяців, до 12-и місяців);
- запозичуючи досвід інших країн, потрібно використовувати метод надання знижок за дострокову оплату товарів, робіт та послуг покупцями та замовниками;
- проводити інвентаризацію дебіторської заборгованості підприємств в кінці кожного звітного періоду і на її основі розраховувати резерв сумнівних боргів на наступний період;
- оцінювати фінансовий стан та платоспроможність потенційних дебіторів для зменшення ризиків;
- збільшувати кількість покупців і замовників підприємств для зменшення масштабів ризику несплати боргів;
- встановити певні ліміти розміру заборгованості як в цілому по підприємству, так і на кожного дебітора окремо.

РОЗДІЛ 3

АУДИТ ДЕБІТОРСКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ

3.1. Мета, завдання та джерела інформації для аудиту дебіторської заборгованості

Актуальною проблемою на сьогодні стає перевірка правильності, своєчасності, достовірності інформації про фінансовий стан суб'єкта господарювання, дебіторської заборгованості та законності господарських операцій, в результаті яких вона виникає. Оскільки облік та аудит дебіторської заборгованості є одним з ключових завдань у вирішенні проблем, що виникають під час поточного управління підприємством, у тому числі з позиції оптимального співвідношення між ліквідністю та прибутковістю.

Мета аудиту операцій за зобов'язаннями полягає в становленні первинних даних відносно наявності зобов'язань перед кредиторами, повноти і своєчасності відображення первинних даних в зведених документах та облікових регістрах, правильності ведення обліку зобов'язань і його відповідності прийнятій обліковій політиці, національним положенням (стандартам) бухгалтерського обліку, реальності наявних зобов'язань, законності проведених розрахунків, достовірності відображення стану зобов'язань і звітності господарюючого суб'єкта.

Метою аудиту стану розрахунків є встановлення достовірності даних відносно повноти і своєчасності відображення інформації в зведених документах та облікових регістрах, правильності ведення обліку розрахунків у відповідності до прийнятої облікової політики, достовірності відображення залишків у звітності господарюючого суб'єкта.

Завданнями аудиту операцій за довгостроковими та поточними зобов'язаннями є:

- оцінка стану розрахунково-платіжної дисципліни за всіма видами розрахунків з кредиторами підприємства;

- встановлення достовірності даних бухгалтерського обліку операцій із зобов'язаннями;
- встановлення наявності, правильності оформлення і дотримання умов договорів та інших документів, що визначають права та обов'язки сторін з постачання матеріальних запасів, виконання робіт (надання послуг);
- аналіз правильності і повноти отримання оплати за придбанні матеріальний запаси, їх оприбуткування;
- встановлення причини утворення заборгованості її виникнення і реальності отримання;
- встановлення своєчасності розрахунків з бюджетом, перерахування заборгованості кредиторам;
- оцінка системи розрахунків з персоналом, що діє на підприємстві та ефективності стану синтетичного та аналітичного обліку операцій з оплати праці та розрахунків з персоналом підприємства за період, що перевіряється;
- встановлення правильності організації обліку робочого часу і виробітки (виконаного обсягу робіт) на підприємстві, обґрунтованості нарахування заробітної плати, проведення утримань з неї;
- оцінка повноти відображення здійснених операцій в бухгалтерському обліку і перевірка правильності відображення по статтях балансу відповідних залишків заборгованості;
- перевірки дотримання податкового законодавства по операціях, пов'язаних із розрахунками з оплати праці, з позабюджетними фондами, за соціальним страхуванням та забезпеченнями;
- встановлення дотримання чинного законодавства, правомірності, доцільності та обґрунтування управлінських рішень відповідальних посадових осіб при здійсненні розрахункових операцій з постачальниками, бюджетом, персоналом підприємства, іншими кредиторами;
- розробка заходів з реалізації результатів конторою з метою попередження зловживань і порушень.

Основними завданнями стану розрахунків є:

- вивчення законності операцій з дебіторської заборгованості та реальності її відображення і правильності використання підзвітних сум і своєчасності надання авансових звітів підзвітними особами, законність і доцільність здійснення витрат через підзвітних осіб, можливість їх проведення за безготівковими розрахунками, реальність претензійних сум;
- перевірка правильності документального оформлення операцій з розрахунками та відображення цих операцій й в обліку і звітності;
- оцінка стану синтетичного і аналітичного обліку розрахунків; якості відображення господарських операцій в бухгалтерському обліку, облікових регістрах та звітності;
- перевірка дотримання підприємством податкового законодавства по операціях, пов'язаних з розрахунками з різними дебіторами. На Рис.3.1 наведемо джерела аудиту дебіторської заборгованості:

Рис.3.1. Джерела інформації для проведення аудиту

Методи контролю, які застосовуються при аудиті дебіторської заборгованості:

- Нормативно-правове регулювання, тобто визначення законності заборгованості, правомірності господарських операцій, в результаті яких вона виникла.

- Документальний, тобто перевірка документального підтвердження сум заборгованості, перевірка реєстрів синтетичного та аналітичного обліку у співставленні з даними первинних документів, розрахунково-обчислювальні перевірки та ін.

- Фактичний, тобто інвентаризація дебіторської заборгованості.

При плануванні та здійсненні аудиторських процедур, оцінці отриманих матеріалів і представленні результатів перевірки аудитор повинен враховувати, що невиконання клієнтом вимог законодавчих та нормативно-правових актів України може стати причиною перекручення фінансової звітності підприємства й істотно вплинути на фінансові результати діяльності клієнта.

Виявлення випадків невиконання клієнтом вимог законодавчих та нормативно-правових актів України не є метою і обов'язком аудитора.

Встановлення факторів невиконання вимог нормативних актів, незалежно від їх значення, вимагає поставлення і обговорення питань про чесність керівництва і робочого персоналу клієнта, а також вплив такого невиконання на інші напрямки аудиту.

Факт порушення вимог законодавчих та нормативно-правових актів підлягають спеціальній юридичній експертизі і є поза професійною компетенцією та знаннями аудитора. Рівень професійної підготовки аудитора, його досвід і знання господарської галузі діяльності клієнта і організації виробництва можуть дозволити йому зробити висновок тільки про те, що окремі факти діяльності підприємства, можливо, не відповідають вимогам законодавчих та нормативно-правових актів.

3.2 Організація аудиту дебіторської заборгованості

Організація аудиту дебіторської заборгованості включає ряд стадій. Ознайомлення з бізнесом ТОВ «АВМ ЮКРЕЙН» включає ряд дій із боку аудиторів.

Сам процес ознайомлення починається після укладення договору, в якому вказується обсяг робіт, що їх мають виконати аудитори .

На стадії попереднього планування аудитором вивчається наявна та доступна йому інформація про підприємство-замовника, погоджуються з керівництвом клієнта основні організаційні питання з аудиту, формується робоча бригада для його проведення.

Для цього використовуються матеріали, що зберігаються в постійному архіві аудиторської фірми, інформація, отримана від інших аудиторських фірм. Для роз'яснення спірних питань можливий виїзд до клієнта, при попередньому узгодженні з ним переліку питань, які підлягають обговоренню.

У процесі попереднього планування аудитору слід ознайомитись зі становленням і розвитком підприємства, його організаційно-управлінською структурою, видами діяльності, структурою статутного капіталу, системою оплати праці та розподілу прибутку, системою внутрішнього контролю тощо.

Джерелами інформації при цьому можуть бути:

- Статут підприємства;
- документи, що підтверджують його реєстрацію;
- протоколи засідань Ради директорів та зборів акціонерів;
- договори, наказ про облікову політику;
- внутрішні звіти аудиторів;
- внутрішньофірмові інструкції;
- організаційна структура;
- судові та арбітражні матеріали;
- статистична звітність;

- інформація, отримана з бесід з керівництвом та персоналом підприємства, а також при загальному обстеженні підприємства та його основних підрозділів тощо.

У результаті попереднього планування аудитор отримує інформацію про :

- зовнішні фактори, які впливають на господарську діяльність підприємства (економічна ситуація та галузеві особливості);

- внутрішні фактори, що впливають на господарську діяльність підприємства, пов'язані з його індивідуальними особливостями.

У процесі планування необхідно отримати інформацію про: організаційно-управлінську структуру клієнта; види виробничої діяльності та номенклатуру виготовленої продукції; структуру капіталу та курс акцій; технологічні особливості виготовленої продукції; рівень рентабельності; основних покупців і постачальників; порядок розподілу чистого прибутку; дочірні й залежні організації; організацію системи внутрішнього контролю; принципи формування і розподілу оплати праці тощо.

Зібрана аудитором інформація про діяльність господарюючого суб'єкта дозволяє йому визначити коло проблем, для вирішення яких необхідно залучити сторонніх спеціалістів.

Можливість та необхідність залучення сторонніх спеціалістів визначаються наявністю наступних факторів :

- характер та складність питань, які підлягають експертному дослідженню;

- суттєвість питань для загальної оцінки бухгалтерської звітності господарюючого суб'єкта;

- можливість отримання необхідних відомостей шляхом застосування альтернативних прийомів.

Якщо дотримуються умови, що свідчать про необхідність залучення експертів, аудитор повинен чітко поставити завдання, визначити вид роботи, що буде здійснюватись спеціалістом.

У випадку прийняття рішення про необхідність залучення стороннього спеціаліста (експерта) аудитор повинен отримати на це згоду керівництва господарюючого суб'єкта, на якому проводиться перевірка.

Якщо керівництво відмовляється дати таку згоду, в той час як аудитор вважає, що думка експерта з того чи іншого питання повинна бути неодмінно отримана, тоді за підсумками аудиту може бути виданий умовно-позитивний чи негативний висновок або оформлена відмова про висловлення думки.

В ході спілкування з експертом аудитор детально обговорює та узгоджує з ним питання зв'язку та координації, в тому числі домовляється про порядок взаємного інформування щодо проблем, які можуть виникнути в процесі роботи.

Робота експерта при проведенні аудиту використовується на основі договору платного надання послуг, який укладається між господарюючим суб'єктом, на якому проводиться аудит, та експертом або аудиторською фірмою та експертом.

Результати роботи експерта повинні бути оформлені письмово у вигляді висновку із зазначенням найменування господарюючого суб'єкта, об'єкта та проведеної роботи, її обсягу і меж відповідальності експерта, використаних нормативно-довідкових матеріалів, методів роботи, що застосовувались, наданих експертом пропозицій, будь-яких невіршених суттєвих сумнівів, пов'язаних з проведеною роботою, результатів проведеної роботи. Висновок підписується експертом, скріплюється печаткою.

Він додається до робочої документації аудитора та може бути використаний в якості аудиторських підтверджень. При цьому висновок повинен бути достатньо повним і детальним, щоб досвідчений аудитор міг, ознайомившись з ним, отримати повне уявлення про проведenu експертом роботу.

При застосуванні підприємством системи комп'ютерної обробки даних аудитор повинен узгодити з керівником господарюючого суб'єкта наступні питання:

- можливість залучення експерта з метою вивчення комп'ютерної системи підприємства;

- характер виконання прийомів і способів перевірки з використанням системи комп'ютерної обробки даних (виведення на дисплей або роздрукування документів, підготовлених в середовищі комп'ютерної обробки даних клієнта).

Створений безпосередньо перед проведенням перевірки план визначає послідовність дій аудитора, тобто за якими напрямками і з якою інтенсивністю буде проводитись перевірка. Для кращого огляду і раціональної постановки завдань можуть використовуватись графіки, діаграми і комп'ютерні системи. Програма аудиторської перевірки необхідна для найбільш ефективного розподілу роботи всередині аудиторської групи і для контролю за ходом аудиторської перевірки з боку керівництва аудиторської фірми.

Розглянуті вище моменти стосувалися загальних питань аудиторської перевірки, які виникають при перевірці будь-якої ділянки обліку. Однак при перевірці дебіторської заборгованості виникають ряд специфічних питань вивчення бізнесу клієнта:

- класифікація основних контрагентів-дебіторів;
- вивчення методики формування резерву сумнівної заборгованості, яка закріплена в обліковій політиці підприємства;
- порядок організації аналітичного обліку дебіторів на підприємстві;
- поширеність і різноманітність форм розрахунків, що застосовуються на підприємстві, зокрема вексельних розрахунків.
- аналіз зміни оборотності дебіторської заборгованості за певний період та впливи на цей показник різних факторів.

Ризик проведення аудиторської перевірки являє собою ризик аудитора, пов'язаний з підготуванням неправильного висновку за фінансовими документами. У світовій науковій літературі часто розглядають загальний аудиторський ризик, як сукупність двох видів: ризику від наявних фальсифікованих фінансових документів і ризик від того, що аудитор не

зможе їх виявити. Перший вид ризику не підлягає контролю з боку аудитора. Аудитор оцінює ризик, який має відношення до підприємства, проте не може ніяк його змінити. Другий вид ризику має назву ризику невиявлених викривлень. Він може контролюватися аудитором шляхом вибору і проведення відповідних аудиторських процедур, спрямованих на формування конкретних висновків за діловими операціями і бухгалтерськими балансами. Ризик наявності викривлень у фінансових документах має два аспекти: внутрішній і ризик у разі контрольної перевірки.

Українські фахівці розглядають загальний аудиторський ризик як сукупність властивого ризику, ризику контролю, ризику невиявлення викривлень.

Розраховують аудиторський ризик за такою факторною моделлю:

$$AP = BP * PK * PH \quad (3.1)$$

де AP - загальний аудиторський ризик; BP — властивий ризик; PH — ризик невиявлення, PK — ризик системи контролю.

Аудиторський ризик виявляється у зв'язку з тим, що дії аудитора відносно перевірки звітності суб'єктивні. Чим нижчий рівень бажаного ризику для аудитора, тим більше він повинен бути впевненим у тому, що звітність не містить матеріальних помилок і пропусків. Нульовий ризик означає впевненість у достовірності інформації. На практиці аудитор не може бути повністю впевненим у достовірності звітності, тому аудиторський ризик завжди перебуває між 0 і 1 (або 0 та 100%). При цьому важливо зазначити такі важливі моменти:

аудитор не може повністю довіряти системі обліку і внутрішньому контролю підприємства;

аудитор не може дозволити собі встановлювати високий рівень невиявлення помилок (наприклад, понад 50%) при високих ризиках системи обліку і внутрішнього контролю. У цьому випадку загальний аудиторський ризик буде також дуже високим, чого допускати

не можна, оскільки перевірка вважатиметься такою, що проведена не належним чином;

аудиторська перевірка буде вважатись незадовільною, якщо аудитор встановить низький ризик виявлення за повної недовіри до систем обліку і внутрішнього контролю підприємства.

Наведену загальну модель аудиторського ризику можна розкласти на складові:

властивий ризик (ВР), що виникає в результаті діяльності підприємства;

ризик контролю (РК), що складається з ризику системи контролю та ризику організації бухгалтерського обліку;

ризик невиявлення (РН) — значні помилки залишаються не виявленими при проведенні аудиту внаслідок недостатнього аналітичного огляду та тестового контролю.

Таким чином, розрахунок загального аудиторського ризику може бути представлений у такому вигляді:

$$AP = BR \cdot RK \cdot PCO \cdot PAO \cdot PT, \quad (3.2)$$

де AP — загальний аудиторський ризик; BR — властивий ризик; RK — ризик системи контролю; PCO — ризик системи організації обліку; PAO — ризик аналітичних процедур; PT — ризик тестового контролю.

Багато фірм взагалі не роблять спроб застосувати числові значення для визначення рівнів ризику і просто визначають їх як «високий», «середній» і «низький». Американські фахівці вважають, що немає необхідності кількісно визначати аудиторський ризик або його складові за допомогою математично обґрунтованих моделей оцінки, оскільки неможливо об'єктивно враховувати визначені компоненти аудиторського ризику в зв'язку з великою кількістю змінних, що впливають на них, і суб'єктивного характеру багатьох із цих змінних.

Відповідно багато аудиторів не вдаються до спроб розподілити визначені розміри за чинниками ризику. Вважається що аудитор завжди

повинен розглядати ризик за кожним класом суджень, пов'язаним з кожним значним рахунком або класом операцій.

Оцінка ризику — це процес прийняття рішення виходячи з можливостей викривлень у фінансових документах. Такий ризик має дві сторони — властивий ризик і ризик при здійсненні контролю. Аудитор оцінює їх у контексті обставин, що склалися.

Підставою для оцінки аудитором рівня внутрішнього ризику і ризику при здійсненні контролю є інформація про клієнта та його бізнес. Значна частина такої інформації має загальний характер і залежить від особливостей діяльності підприємства, галузі промисловості, в якій воно працює, законодавчих та нормативних документів, які стосуються галузі промисловості, а також особливостей фінансової діяльності підприємства і зв'язку між даними фінансового і оперативного характеру. Аудитор повинен також розуміти структуру контролю на підприємстві, що необхідно для правильної оцінки ризику при проведенні контролю і складанні плану проведення перевірки.

Властивий ризик виникає за умов, не пов'язаних з особливостями контролю на підприємстві. Умови для нього існують на макроекономічному рівні і визначений вплив справляють зовнішні чинники, наприклад, зміни обставин, пов'язаних з веденням бізнесу, урядових рішень та інших чинників економічного характеру. Такий вид ризику характерний для різноманітних господарських операцій підприємства. При плануванні перевірки аудитор розглядає обидва види ризику. Інформація про умови властивого ризику надходить в основному із зовнішніх джерел. Властивий ризик, звичайно, не є причиною використання особливих процедур контролю і бухгалтерського обліку.

Для визначення рівня властивого ризику американські фахівці пропонують зібрати і вивчити інформацію про бізнес клієнта і галузі промисловості, останню інформацію фінансового характеру, знання бухгалтерського обліку підприємства.

Інформація про бізнес клієнта і галузь промисловості у якій він працює. Необхідна інформація з бізнесу, яким займається клієнт, містить дані про його виробництво, джерела і способи поставки матеріалів, маркетингу і способи реалізації, джерела фінансування і методи виробництва. Аудитор повинен також отримати інформацію Про розміщення і потужність діючих підприємств клієнта, їх відділень і філій, а також децентралізації процесу керівництва. Аудитор досягає поставленої мети, використовуючи різноманітні джерела інформації, у тому числі урядові статистичні дані, журнали з економіки, фінансів, промисловості, торгівлі, звіти про проведення внутрішньої аудиторської перевірки, звіти, підготовлені за результатами діяльності підприємства його конкурентів або галузі промисловості.

Для базового підприємства можна запропонувати наступну формулу визначення аудиторського ризику :

$$AP = BP * PK * PH \quad (3.3)$$

де:

- BP – властивий ризик;
- PH - ризик невиявлення;
- PK – ризик контролю.

Причому властивий ризик ми можемо розраховувати за наступною формулою:

$$BP = 100\% * (KP : KGO) \quad 3.4$$

де :

- KP – кількість порушень, здійснених при обліку господарських операцій із теми аудиту (у нашому випадку – із теми дебіторської заборгованості);

- KGO – кількість господарських операцій, здійснених на ділянці обліку, що перевіряється (у нашому випадку – із теми дебіторської заборгованості).

Ризик контролю у випадку базового підприємства пропонується здійснювати за принципом експертної оцінки (таблиця 3.1).

Таблиця 3.1

Визначення ризику контролю

Параметр	Значення, %
1	2
Бездоганний стан внутрішнього контролю	10,0
Відсутність підрозділу внутрішнього контролю	30,0
Відсутність плану перевірок діяльності підприємства	50,0
Відсутність фактів перевірок ділянки, щодо якої здійснюється аудит (у нашому випадку-дебіторської заборгованості)	100,0

Ризик невиявлення за даним базовим підприємством можна оцінити як 50 відсотків (експертним шляхом).

Висновки до розділу 3

Дослідження аудиту дебіторської заборгованості на ТОВ «АВМ ЮКРЕЙН» дозволило зробити наступні висновки:

1. Метою аудиту дебіторської заборгованості є підтвердження повноти, надійності, достовірності, законності та точності бухгалтерської інформації та своєчасності розрахунку. Для встановлення внутрішнього контролю та якості обліку дебіторської заборгованості зазвичай слід проводити опитування, які можуть створити перше враження за короткий проміжок часу та оцінити загальний стан бухгалтерських операцій, тобто найбільш вразливу позицію в системі обліку та визначити подальшу перевірку.

2. Відповідно до національного стандарту аудиту «Договір на проведення аудиту № 1», план аудиту буде сформульований з моменту конкретизації загального плану аудиту. План аудиту містить перелік питань щодо кожної теми, типу та області очікуваної роботи, що підлягає аудиту, часу та типу аудиторської процедури (період часу, що підлягає аудиту, метод контролю). Програма аудиту також включає перелік об'єктів аудиту за своєю сферою та часом. Крім того, наявність плану може контролювати своєчасність та якісне використання аудиторських процедур.

3. Аудит повинен бути добре організований. У межах, що узгоджуються з перевіряємою фінансовою інформацією, повністю відображають усі аспекти діяльності суб'єкта аудиту. Для того, щоб аудитор висловив незалежну думку, він повинен отримати впевненість. Інформація в бухгалтерських документах та інших джерелах інформації є достовірною та правомірною. Проведення аудиту дебіторської заборгованості підприємств різних форм власності має велике значення, оскільки сприяє впорядкуванню інформації, прозорості та достовірності даних щодо розрахункових операцій із дебіторами. Звичайно, кожен аудитор має право самостійно визначати метод аудиту, але цілі та методи все одно повинні бути чітко визначені. Проведення аудиту дебіторської заборгованості спростить роботу виконавця

і надасть повну та точну інформацію про проблеми управління дебіторською заборгованістю.

ВИСНОВКИ

В кваліфікаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення основ обліку і аудиту дебіторської заборгованості. У результаті дослідження отримано наукові результати теоретичного та практичного спрямування, зокрема:

1. Джерелом формування майна ТОВ «АВМ ЮКРЕЙН» є грошові та майнові внески учасників; доходи від реалізації продукції, послуг, і інших видів господарської діяльності; доходи від цінних паперів; кредити банків, та інше. Головна мета, з якою було створено підприємство – отримання прибутку шляхом найбільш повного задоволення потреб громадян, підприємств у товарах та послугах. На момент створення підприємства воно, згідно Статуту, мало Статутний капітал у розмірі 5000 (п'ять тисяч) гривень. Підприємство має резервний (страховий) фонд, розмір якого складає 25% Статутного фонду Товариства. Розмір щорічних відрахувань у резервний фонд складає 5% від суми чистого прибутку.

2. Чим більше у компанії є власних коштів, тим легше йому впоратися з економічними труднощами, і кредитори компанії та їх менеджери це добре розуміють. Ось чому останнє намагається щороку збільшувати абсолютний власний капітал підприємства. Такі можливості в основному надаються добре функціонуючим компаніям. Через високий прибуток вони намагаються скласти значну частину обігу компанії, формуючи резерви з валового прибутку та чистого прибутку, або безпосередньо перетворюючи нерозподілений прибуток у власний капітал.

3. Аналізуючи економічні категорії «дебіторської заборгованості», ми можемо зробити висновок, що в економічній літературі існує декілька спільних поглядів, на основі яких ми розуміємо дебіторську заборгованість як зобов'язання інших суб'єктів господарювання. Взагалі кажучи, надмірні суми дебіторської заборгованості, порушення умов їх погашення або нездатність погасити - все це несприятливі ознаки для фінансового стану підприємства. Збільшення дебіторської заборгованості свідчить про те, що

кошти розтрачуються на інші цілі, хоча через особливості діяльності виникнення дебіторської заборгованості знаходиться в допустимих межах, що є нормальною рисою господарської та фінансової діяльності будь-якого підприємства.

4. Принципи обліку дебіторської заборгованості та їх розкриття у фінансовій звітності регулюються П(С)БО 10. Відповідно до пункту 5 цього стандарту, дебіторська заборгованість визнається активом, коли існує ймовірність того, що майбутні економічні вигоди, пов'язані з даним об'єктом може бути надійно виміряні. Для того, щоб кваліфікуватись як довгострокова дебіторська заборгованість, одночасно повинні виконуватися такі критерії: заборгованість не виникає у звичайному операційному циклі; термін погашення перевищує 12 місяців. Якщо термін погашення дебіторської заборгованості, яка не виникає у звичайному операційному циклі, менше одного року, вона відноситься до поточної.

5. Щоб уникнути різкого збільшення витрат при списанні дебіторської заборгованості, передбачається резерв сумнівних боргів. Сума резерву віднесена до інших операційних витрат звітного періоду. При списанні безнадійної заборгованості: одночасно зменшується сума резерву сумнівних боргів; якщо сума резерву недостатня, безнадійна заборгованість списується на інші операційні витрати; поточна дебіторська заборгованість, за якою резерв не планується (наприклад, для передоплати, для розрахунків із бюджетом), якщо вона вважається безнадійною, списується з балансу з відображенням в інших операційних витратах; у разі виплати раніше списаної безнадійної заборгованості сума доходу включається до складу інших операційних доходів.

6. Правильне та своєчасне списання дебіторської заборгованості відіграє важливу роль у фінансових результатах компанії. Інструментом покращення фінансового стану компанії є удосконалення методики бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості. Пропонуємо зробити наступні кроки:

- використовувати метод нарахування резерву сумнівних боргів на підставі класифікації дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги по строкам непогашення (до 3-х місяців, до 6-и місяців, до 12-и місяців);
- запозичуючи досвід інших країн, потрібно використовувати метод надання знижок за дострокову оплату товарів, робіт та послуг покупцями та замовниками;
- проводити інвентаризацію дебіторської заборгованості підприємств в кінці кожного звітного періоду і на її основі розраховувати резерв сумнівних боргів на наступний період;
- оцінювати фінансовий стан та платоспроможність потенційних дебіторів для зменшення ризиків;
- збільшувати кількість покупців і замовників підприємств для зменшення масштабів ризику несплати боргів;
- встановити певні ліміти розміру заборгованості як в цілому по підприємству, так і на кожного дебітора окремо.

7. Метою аудиту дебіторської заборгованості є підтвердження повноти, надійності, достовірності, законності та точності бухгалтерської інформації та своєчасності розрахунку. Для встановлення внутрішнього контролю та якості обліку дебіторської заборгованості зазвичай слід проводити опитування, які можуть створити перше враження за короткий проміжок часу та оцінити загальний стан бухгалтерських операцій, тобто найбільш вразливу позицію в системі обліку та визначити подальшу перевірку.

8. Відповідно до національного стандарту аудиту «Договір на проведення аудиту № 1», план аудиту буде сформульований з моменту конкретизації загального плану аудиту. План аудиту містить перелік питань щодо кожної теми, типу та області очікуваної роботи, що підлягає аудиту, часу та типу аудиторської процедури (період часу, що підлягає аудиту, метод контролю). Програма аудиту також включає перелік об'єктів аудиту за своєю

сферою та часом. Крім того, наявність плану може контролювати своєчасність та якісне використання аудиторських процедур.

9. Аудит повинен бути добре організований. У межах, що узгоджуються з перевіряємою фінансовою інформацією, повністю відображають усі аспекти діяльності суб'єкта аудиту. Для того, щоб аудитор висловив незалежну думку, він повинен отримати впевненість. Інформація в бухгалтерських документах та інших джерелах інформації є достовірною та правомірною. Проведення аудиту дебіторської заборгованості підприємств різних форм власності має велике значення, оскільки сприяє впорядкуванню інформації, прозорості та достовірності даних щодо розрахункових операцій із дебіторами. Звичайно, кожен аудитор має право самостійно визначати метод аудиту, але цілі та методи все одно повинні бути чітко визначені. Проведення аудиту дебіторської заборгованості спростить роботу виконавця і надасть повну та точну інформацію про проблеми управління дебіторською заборгованістю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Соловей Н.В., Маліношевська К.І. Проблеми обліку дебіторської заборгованості. Проблеми підвищення ефективності інфраструктури, 2016, 25.25.
2. Новицька Н.В. Теоретичні аспекти понять дебіторська заборгованість і кредиторська заборгованість. Актуальні проблеми економіки, 2012, 2: 286-290.
3. Цегельник Н.І. Формування облікової політики підприємства щодо обліку дебіторської заборгованості в системі розрахунків з покупцями. Облік і фінанси, 2014, 4: 77-81.
4. Пінчук Т.А., Шрам Т.В. Організаційно-методичні проблеми обліку дебіторської заборгованості в системі управління підприємством. Ефективна економіка, 2014, 10.
5. Синькевич Н.І., Васишин Т.М. Аналіз існуючих прийомів і методів фінансового аналізу діяльності суб'єктів господарювання. Бізнес Інформ, 2014, 4: 313-317.
6. Іващенко В.І., Болюх М.А. Економічний аналіз господарської діяльності. К.: ЗАТ «Нічлава, 1999.
7. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/996-14> (дата звернення: 07.05.2021)
8. Податковий кодекс України : Кодекс України; Закон, Кодекс від 02.12.2010 № 2755-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2755-17> (дата звернення: 07.05.2021)
9. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : Наказ; Мінфін України від 09.12.2011 № 1591 // База даних «Законодавство

України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z1557-11> (дата звернення: 07.05.2021)

10. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : Інструкція; Мінфін України від 30.11.1999 № 291 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0893-99> (дата звернення: 07.05.2021)

11. Про затвердження Методичних рекомендацій по застосуванню регістрів бухгалтерського обліку : Наказ; Мінфін України від 29.12.2000 № 356 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0356201-00> (дата звернення: 07.05.2021)

12. Про затвердження Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні : Постанова Національного банку України; Положення, Форма типового документа, Журнал, Акт від 29.12.2017 № 148 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0148500-17> (дата звернення: 07.05.2021)

13. Про затвердження Інструкції про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті : Постанова Національного банку України; Інструкція, Форма типового документа від 21.01.2004 № 22 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0377-04> (дата звернення: 07.05.2021)

14. Про затвердження Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку : Наказ; Мінфін України від 24.05.1995 № 88 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0168-95> (дата звернення: 07.05.2021)

15. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : Наказ; Мінфін України від 07.02.2013 № 73 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0336-13> (дата звернення: 07.05.2021)

16. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку : Наказ; Мінфін України від 28.05.1999 № 137 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0392-99> (дата звернення: 07.05.2021)
17. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку : Наказ; Мінфін України від 20.10.1999 № 246 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0751-99> (дата звернення: 07.05.2021)
18. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку : Наказ; Мінфін України від 29.11.1999 № 290 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0860-99> (дата звернення: 07.05.2021)
19. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку : Наказ; Мінфін України від 31.12.1999 № 318 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0027-00> (дата звернення: 07.05.2021)
20. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку : Наказ; Мінфін України від 08.10.1999 № 237 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0725-99> (дата звернення: 07.05.2021)
21. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 21 "Вплив змін валютних курсів" : Наказ; Мінфін України від 10.08.2000 № 193 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0515-00> (дата звернення: 07.05.2021)